

АНОТАЦІЯ

Бабич О.В. Реалізація європейських стандартів публічного управління у сфері забезпечення прав людини в Україні. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування». Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Харків. 2026.

Дисертаційне дослідження присвячене вирішенню актуального науково-прикладного завдання з розробки організаційно-правових засад реалізації європейських стандартів публічного управління у сфері забезпечення прав людини в Україні через подолання асинхронності між формальною імплементацією норм та реальною трансформацією адміністративних практик в умовах воєнного стану, інституційної слабкості та обмежених ресурсів. Робота ґрунтується на гіпотезі, що системна трансформація публічного управління можлива через подолання інституційного розриву між формальним прийняттям європейських стандартів та реальними управлінськими практиками, при цьому екстремальні виклики війни створюють парадоксальне «вікно можливостей» для прискореної модернізації через руйнування застарілих патерналістських структур та формування безпрецедентного суспільного запиту на людиноцентричну модель управління.

Аналіз теоретико-методологічних засад європеїзації публічного управління виявив поступовий перехід від державоцентричної до людиноцентричної моделі, що інтегрує правозахисний підхід в усі етапи управлінського циклу. Комплексне картографування європейської інституційної архітектури захисту прав людини через призму багаторівневої структури, функціональної типології інструментів та механізмів активації продемонструвало системні закономірності трансформації публічного управління. Встановлено, що методологічна база європейських стандартів включає інструментарій Венеційської комісії для оцінки верховенства права,

принципи SIGMA для аналізу адміністративної спроможності, матрицю ELoGE для місцевого врядування та індикатори OHCHR для моніторингу прав людини, що створює комплексну систему виявлення розривів між формальними гарантіями та реальним станом забезпечення прав.

Діагностика відповідності української системи публічного управління європейським стандартам виявила асинхронний характер розвитку з випередженням у цифровізації державних послуг (1 місце у світі за E-Participation Index) при системному відставанні в забезпеченні прав людини. Навантаження на інститут омбудсмана в 316 звернень на 100,000 населення проти 14 у Німеччині свідчить не про ефективність інституції, а про її компенсаторну функцію для недоступної системи правосуддя. Ідентифіковано п'ять системних розривів між європейськими стандартами та українською практикою: процедурний, інституційний, безбар'єрний, виконавчий, фінансовий.

Вперше науково обґрунтовано можливість реалізації європейських стандартів через організаційно-правову модель синхронної адаптації з діагностичним управлінням (SAMDG), яка замість традиційного лінійного впровадження передбачає паралельну активацію трьох функціональних рівнів – діагностичного, компенсаторного та трансформаційного. Модель використовує омбудсмана як системний індикатор безбар'єрності з автоматичною активацією альтернативних механізмів при перевищенні порогових значень, що підкріплюється математично формалізованим індексом інституційної безбар'єрності, де кожен компонент відображає відповідний вимір доступності.

Удосконалено організаційно-правовий механізм реалізації європейських стандартів через розробку системи подолання восьми ключових дисфункцій публічного управління (процедурний нігілізм, кадрова деградація, цифрова імітація, часова безвідповідальність, корупційна стійкість, відомча автономія, громадянська пасивність, міжвідомчі бар'єри). Механізм передбачає підготовку майже трьох тисяч процедурних чемпіонів як внутрішніх агентів змін з юридичним захистом від звільнення, автоматизований контроль через блокування рішень без процедурних гарантій, фінансову відповідальність органів через компенсації 0.5% мінімальної зарплати за день затримки.

Чотириетапне впровадження від пілотних проєктів у 2026 році і до повного охоплення у 2029-2030 рр. використовує, відповідно, існуючу інфраструктуру HRMIS, Дія, Трембіта без створення нових бюрократичних структур.

Дістали подальший розвиток теоретичні засади безбар'єрності через розширення концепції з фізичної та цифрової доступності на процедурну, економічну, інформаційну, темпоральну та психологічну доступність правосуддя та адміністративних послуг. Обґрунтовано, що інституція омбудсмана виступає як «універсальний пандус» до системи правосуддя – безкоштовний, неформальний та доступний канал захисту прав для тих, хто стикається з множинними бар'єрами. Розроблено методологічні засади координації багаторівневого управління через матрицю відповідальності семи ключових акторів з визначенням критичних точок прийняття рішень та системи раннього попередження про ризики з шістьма індикаторами.

Розроблена покрокова стратегія впровадження передбачає синхронізовану діяльність Офісу Президента (політичне лідерство), Кабінету Міністрів (5 ключових постанов), Верховної Ради (рамковий закон), НАДС (методологічний центр), Омбудсмана (діагностичний центр), місцевої влади (ЦНАП як центри безбар'єрності) та громадянського суспільства (коаліція 10-15 правозахисних організацій). Очікувані результати включають зниження навантаження на омбудсмана з 316 до 150 звернень на 100,000 населення, зростання індексу безбар'єрності з 35 до 65 балів, підвищення виконання судових рішень з 35% до 70%, скорочення середнього строку надання послуг з 18 до 5 днів.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання розроблених механізмів органами публічної влади для подолання виявлених системних дисфункцій в умовах воєнного стану та обмежених ресурсів. Запропонована модель SAMDG та організаційно-правовий механізм її реалізації надають чіткі орієнтири для практичного впровадження європейських стандартів через використання існуючої інфраструктури та кадрів, що робить теоретичні розробки безпосередньо застосовними в управлінській практиці Офісу Президента, Кабінету Міністрів, Національного агентства з питань державної служби, Секретаріату Уповноваженого та органів місцевого

самоврядування.

Ключові слова: публічне управління, права людини, європейські стандарти, безбар'єрність, омбудсман, процедурні гарантії, синхронна адаптація, діагностичне управління, воєнний стан, європейська інтеграція.